

παρεδόθη εις δύο «ἐκδόσεις», ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πιθανὸν προσώπου συγγραφείσας, τῶν ὁποίων ἡ μία (ἢ καὶ νῦν ἐκδιδομένη) ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ δύο παπύρων (P. Oxy. 2832 καὶ 2833), ἀμφοτέρων τοῦ τέλους τοῦ 3. ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 4. αἰ., ὡς καὶ δύο κυρίως χειρογράφων κωδικῶν, τοῦ Ambros. A 45 sup. (τοῦ 13. αἰ.) καὶ τοῦ Barberin. 13 (τοῦ 16. αἰ.). ἡ δευτέρα δὲ «ἐκδοσις» ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ ἑνὸς παπύρου (P. Oxy. 1477) ἐπίσης τοῦ τέλους τοῦ 3. ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 4. αἰ., ὡς καὶ πολλῶν κωδικῶν, οἷον Paris. 2424 (τοῦ 14. αἰ.), Scorialensis II. Φ. 14 (τοῦ 15. αἰ.), Erlangensis 89 (τοῦ 15. αἰ.), Rossianus 986 (τοῦ 15. αἰ.), καὶ ἄλλων. Αἱ μεταξὺ τῶν δύο «ἐκδόσεων» σχέσεις, μάλιστα δὲ τὸ πρόβλημα τῆς συνθέσεως ἑκατέρας τῶν «ἐκδόσεων», ἐκτίθενται διὰ βραχέων εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ μετὰ χειρᾶς τόμου, ἐκτενέστερον δὲ εἰς τρία παλαιότερα δημοσιεύματα τοῦ ἐκδότου, «The Composition of the Sortes Astrampsychi», *Bulletin of the Institute of Classical Studies*, 17 (1970), 95-100· *The Papyri of the Sortes Astrampsychi*, Meisenheim am Glan 1974· καὶ «The Origin and Date of the Sortes Astrampsychi», *Illinois Classical Studies* 1 (1976), 53-58. Εἰς τὸν Παρισινὸν ἑλλην. κώδικα 2424 τὸ κείμενον τοῦ ψευδο - Ἀστραμψύχου εὐρίσκεται γεγραμμένον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν, *Βασιλεῖ μεγάλῳ Πτολεμαίῳ Ἀστράμψυχος ἱερεὺς καὶ βιβλίων ἐπισφραγιστῆς ἰδίῳ δεσπότη χαίρειν*, συνοδεύεται δὲ ὑπὸ ἐπιστολῆς περιεχοῦσης μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς, Ὅτι μηδὲν ὄφειλέν σε τῶν καλῶν λανθάνειν καὶ τῶν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον χρησίμων, ἐπιστάμενος περιέργως ἔχοντά σε καὶ ἐπιθυμητικῶς, πάλιν ἐτέραν διέπεμψα βίβλον, πολλὴν κόπον ὑπομείνας· ἐκ γὰρ τῶν ἀδύτων, ἀπανθισάμενος τὰ δοκοῦντά σε λανθάνειν, προσηκάμην ὅπως μηδὲν ἄγνωστον καταλείπηται σοι τῶν προσηκόντων· ἔστι δὲ ἡ βίβλος φιλοσοφικὴ Πυθαγόρου, σκεπτικὴ προγνώσεως δι' ἀριθμητικῶν ἀληθῶς κληδόνων· ὧν διερχόμενος εὐρήσεις ὅτως ἔχουσαν. (...) (βλ. P. Tannery, «Astrampsyscos», *Revue des Etudes Grecques* 11 (1898), 99 καὶ 106). Ὁ μετὰ χειρᾶς τόμος, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἀφορᾷ εἰς τὴν πρώτην «ἐκδοσιν» τῶν Ἀστραμψυχείων κλήρων περιλαμβάνουσαν 91 ἀπορήματα, ἠριθμημένα ἀπὸ τοῦ ιβ' ἕως τοῦ ρβ', καὶ ἑκατὸν δεκάδας ἀποκρίσεων, ἠριθμημένων ἀπὸ τοῦ α' ἕως τοῦ ρ'. Ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν δύο ποσῶν γίνεται δῆλον ὅτι πλεονάζουν ἑννέα δεκάδες ἀποκρίσεων, αἱ ὁποῖαι προφανῶς προσετέθησαν διὰ νὰ καταστήσουν τὸ ἔργον τοῦ μέλλοντος νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ἐγχειρίδιον δυσχερέστερον. Ὁ ἐκδοετὴς ἐστηρίχθη εἰς τοὺς μάρτυρας τῆς πρώτης «ἐκδόσεως», παπύρους καὶ χειρόγραφα, ἐπετέλεσε δὲ ἔργον πολλοῦ ἐπαίνου ἄξιον. Ἐλπίζομεν ὅτι, ὡς αὐτὸς ὁ ἐκδότης ἀγγέλλει εἰς τὴν Praefatio (σελ. V), δὲν θὰ βραδύνη καὶ ἡ ἐκδοσις τοῦ δευτέρου τόμου περιέχοντος τὴν δευτέραν «ἐκδοσιν» τοῦ μαντικοῦ ἐγχειριδίου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Photti, Epistudae et Amphilochia Vol. I epistularum pars I, ediderunt B. Laourdas et L.G. Westerink. Teubner Leipsig 1983.

Ὁ ἐκ τῶν ἐκδοτῶν Westerink ἀνέλαβε νὰ ἐκδώσῃ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Φωτίου τοῦ Πατριάρχου εἰς ἑξ. τόμους. Αἱ ἐπιστολαὶ διακρίνονται εἰς ἰδιωτικάς, εἰς περιλαμβανούσας πεπραγμένα τῶν πατριαρχιῶν αὐτοῦ καὶ εἰς περιλαμβανούσας λύσεις θεολογικῶν

ζητημάτων, αΐτινες άπευθυνόμεναι πρὸς τὸν μητροπολίτην Κυζίκου Ἄμφιλόχιον ἀποτελοῦν ἴδιον τμήμα.

Ὁ W. ἔκρινε καλὸν νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν προεργασίαν τοῦ ἀειμνήστου Ἑλληνοφιλολόγου Βασιλείου Λαούρδα, ὁστις τῷ 1950-1953 σπουδάζων εἰς Dumbarton Oaks τῆς Ἀμερικῆς ἐπεξεργάζετο τὴν ἔκδοσιν τῶν ἐπιστολῶν καὶ ὀμιλῶν τοῦ Φωτίου. Ἐπανελθὼν οὗτος ἐξ Ἀμερικῆς ἐξέδωκε τὰς Ὀμιλίαις τοῦ Φωτίου τῷ 1959 ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐμπλακείς ὁμως εἰς ὑπηρεσιακὰς ἀσχολίας προειργάσθη μὲν ἐπὶ τῶν ἐπιστολῶν ἀπὸ 1-144 καὶ ἔγραψε πρόλογον, ἀποθανὼν ὁμως τὸ 1971 δὲν ἐπρόλαβε νὰ ἀπαρτίσῃ τὴν τελικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ὕλικου, εἶχε προλάβει ἐντούτοις νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰς γραφὰς τοῦ νεωστὶ ἀνακαλυφθέντος κώδικος τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ προκειμένου I τόμου τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Φωτίου ὁ W. τιμῶν τὴν ἐργασίαν τοῦ Λαούρδα, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖ, ὀνομάζει συνεκδότην τὸν Ἑλληνα λόγιον. Εἰς τὸν ἐκδοθησόμενον II τόμον θὰ περιλάβῃ ὁ W. τὰς λοιπὰς ἰδιωτικὰς ἐπιστολάς τοῦ Φωτίου (145-283), εἰς τὸν III ἄλλας διασπάρτους ἐπιστολάς περιλαμβανούσας καὶ πεπραγμένα τῆς διπλῆς πατριαρχίας του καὶ εἰς τοὺς τόμους IV ἕως VI τὰ πρὸς Ἄμφιλόχιον θεολογικῆς φύσεως ζητήματα. Ἄρκετὰ ἐκ τῶν Ἀμφιλοχίων ζητημάτων φέρονται εἰς τοὺς κώδικας καταχωρισμένα ταυτοχρόνως καὶ εἰς τὰς ἐπιστολάς, ὡς ἢ ὑπ' ἀρ. 137, αἱ 162-163 (= Ἀμφ. 89-90), 178 (= Ἀμφ. 97), 198, 207, 253 (= Ἀμφ. 121).

Προτάσσει ὁ συγγραφεὺς τὸν κατὰ τὰ εἰωθότα λατινιστὶ πρόλογον, ἄρκετὰ ἐκτενῆ. Εἰς αὐτὸν ἐξηγεῖ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Φῶτιος καθώρισε τὸ σῶμα τῶν 1-283 ἐπιστολῶν, αΐτινες περιελήφθησαν εἰς βιβλίον. Ἐκ τούτου προέκυψαν δύο ἀντίγραφα τὸ α καὶ β, τρίτον δὲ τὸ γ περιέλαβε τὰς πρὸς Ἄμφιλόχιον ἐπιστολάς ἐπὶ θεολογικῶν κυρίως ζητημάτων. Ἀκολουθῶς ἐξηγεῖ ποῖοι κώδικες προέκυψαν ἐξ ἑκατέρας τῶν ἐκδόσεων α καὶ β, οἵτινες ἀνέρχονται εἰς 18 ἀπὸ A-S, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ γ οἱ τρεῖς κώδικες τῶν Ἀμφιλοχίων, Γ, Δ, Θ. Περιγράφονται μετὰ πάσης λεπτομερείας οἱ κώδικες, ποιότης, χρόνος γραφῆς, κατάστασις, περιεχόμενον, συγγένεια πρὸς ἄλλους κ.λπ. Ἐς σημειωθῆ ὅτι ὁ κάθε κώδιξ δὲν περιέχει μόνον πολλὰς ἢ ὀλίγας ἐπιστολάς, ἀλλὰ ἔχει προσράψει καὶ φύλλα καὶ ἄλλων ἔργων τοῦ αὐτοῦ ἢ καὶ ἄλλου συγγραφέως. Εἰδικώτερον αἱ πρὸς Ἄμφιλόχιον, οὔσαι κυρίως ἐρμηνευτικαὶ θείων χωρίων (λ.χ. ἢ ὑπ' ἀρ. 137 πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴ πραγματεύεται τὴν ἔννοιαν τῆς πρὸς Μαγδαληνὴν φράσεως τοῦ Κυρίου «**μὴ μου ἄπτου, οὐπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου**»), ἀνέρχονται εἰς τριακοσίας, ἢ δὲ χρονολογία τῆς γραφῆς τῶν τεκμαίρεται ἐκ τῆς σειρᾶς κατατάξεως τινῶν ἐξ αὐτῶν μεταξὺ τῶν Ἐπιστολῶν. Εἰς τὴν ἀρίθμῃσιν αὐτῶν ὁ συγγραφεὺς ἀκολουθεῖ τὴν σειρὰν τῆς PG 102, ἥτις εἶναι ἢ τοῦ κώδικος Θ. Ἐς σημειωθῆ ὅτι οἱ κύριοι κώδικες, οἵτινες περιλαμβάνουν μέγα ποσὸν ἐπιστολῶν εἶναι μόνον τέσσαρες, οἱ A, B, Ψ καὶ Φ. Οἱ ὑπόλοιποι 14 ἀποτελοῦν ἀπλῶς ἐκλογὰς, περιλαμβάνοντες ἢ ποσὸν τι ἐπιστολῶν, ἐνῶ τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ βιβλίου περιλαμβάνει ἄλλου εἶδους κείμενα ἢ καὶ ἀπλῶς μεμονωμένας ἐπιστολάς ἐκτεταμένας ἢ εἰδικῶς περιεχομένους, ἐνδιαφέροντος τὸν κτήτορα τοῦ κώδικος. Ἐνδιαφερούσας παρατηρήσεις κάμνει ὁ συγγραφεὺς διὰ τὰ σχόλια τῆς φας, τινὰ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύει ὡς γραφέντα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Φωτίου. Δεικνύει ἐπίσης ὅτι ὑπῆρξαν καὶ αὐτόγραφοι ἐπιστολαὶ τοῦ Φωτίου, αἱ πλεῖστοι ὁμως ἐγράφησαν ὑπὸ γραφέων καθ' ὑπαγόρευσιν, χωρὶς θεώρησιν τῶν γραφέντων ὑπὸ τοῦ Φωτίου, διὸ καὶ τὰ ὑπάρχοντα λάθη. Διὰ τὴν χρονολόγησιν ἐκάστης ἐπιστολῆς ὁ W. ὁμολογεῖ ὅτι ὑπάρχουν δυσχέρειαι, πρὸς διευκόλυνσιν ὁμως τοῦ ἀναγνώσου παραθέτει πίνακα τῶν

κυριωτέρων γεγονότων, ἅτινα ἐπισυνέβησαν ἀπὸ τῆς πρώτης πατριαρχίας του Νοέμ. Δεκ. 858 μέχρι τέλους αὐτῆς Σεπτ. 867, ἀπὸ τῆς καθαιρέσεώς του Νοέμ. 867 μέχρι Ὀκτ. 877 καὶ ἀπὸ τῆς β' πατριαρχίας του Ὀκτ. 877 μέχρι παραιτήσεώς του 29 Σεπτ. 886. Εἰς τὰς ἐπιστολάς του ὁ Φώτιος ἄλλους νουθετεῖ, ἄλλους ἐνθαρρύνει, ἄλλους ἐλέγχει, ἄλλους κατακρίνει πικρῶς, πολλοὺς διδάσκει καὶ εἰς πλείστας διαφαίνεται ὁ πόνος αὐτοῦ διὰ τὰς ἀδίκους διώξεις, τὴν ἐξορίαν, τὰς ποινάς, τὴν ἀγνωμοσύνην, τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν ἀστάθειαν τῶν ἀνθρώπων. Εὐρὺ περιθώριον θεολογικῆς σοφίας καὶ ἐρμηνευτικῆς δεινότητος ὑπάρχει καὶ εἰς τὰς ἐπιστολάς του καὶ εἰδικώτερον εἰς τὰς Ἀμφιλοχείους παρατηρήσεις του.

Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ I τόμου 1-144 καταλαμβάνουν 196 σελίδας. Ἡ πρώτη ὁμως ἐκ τούτων εἶναι ἡ μακροτάτη (σελ. 1-39). Αὕτη ἔχει ἐκδοθῆ καὶ ἰδιαίτερος εἰς τινὰς κώδικας ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «**Φωτίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἐκ τῆς πρὸς Μιχαὴλ τὸν ἄρχοντα Βουλγαρίας ἐπιστολῆς: τί ἐστὶν ἔργον ἄρχοντος**» ἢ εἰς ἄλλον κώδικα «**περὶ τῶν ζ' οἰκουμενικῶν συνόδων**».

Πρὸ τῆς καταχωρίσεως τοῦ κειμένου ἐκάστης ἐπιστολῆς προηγεῖται βραχεῖα εἰσαγωγή λατινιστὶ περιληπτικὴ τοῦ περιεχομένου μετὰ ἐνδειξεως ἐνδεχομένων συσχετίσεων, δίδεται ἡ χρονολόγησις τῆς ἐπιστολῆς, ὅπου αὕτη προκύπτει ἀσφαλῆς καὶ παρέχονται παραπομπαὶ σχετικαὶ πρὸς τὸ περιεχόμενον εἰς ἔργα ἱστορικὰ (Hergenröther, Grumel Dvornik κ.λπ.).

Μαζὶ μὲ τὸ κείμενον παρέχεται τὸ κύριον κριτικὸν ὑπόμνημα μὲ τὰς διαφόρους γραφὰς τῶν κωδίκων, ἄρκετὰ ἐκτενές, συγχρόνως ὁμως ἐνδεικνύεται καὶ ἡ ἀρίθμησις τῆς ἐπιστολῆς κατὰ τὴν σειρὰν τῶν παλαιῶν ἐκδόσεων τοῦ R. Montacutius, (1651), Patrologia Graeca Migne (1860) καὶ N. Βαλέττα (1864), πρὸς δὲ μνημονεῦνται καὶ οἱ κώδικες ἐν οἷς περιέχεται τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς. Τὸ κείμενον φέρει ἀρίθμησιν κατὰ στίχους, ἀναγράφονται δὲ καὶ αἱ διάφοροι ἀναγνώσεις κατὰ κώδικα, καθὼς καὶ παλαιογραφικαὶ κατὰ κώδικα παρατηρήσεις, οἷον παραλείψεις, φθοραὶ, ἀλλαγὴ σειρὰς λέξεων κ.λπ.

Ἐκτὸς τοῦ κυρίου κριτικοῦ ὑπομνήματος παρεμβάλλονται κατὰ σελίδα καὶ ἄλλα δύο ὑπομνήματα. Εἰς τὸ πρῶτον ἀναγράφονται τὰ εἰς διαφόρους κώδικας ἀναγραφόμενα σχόλια τῆς φφας, ἀφορῶντα κυρίως εἰς πρόκλησιν τῆς προσοχῆς τοῦ ἀναγνώστου ἐπὶ τοῦ περιεχομένου ἢ τῆς μορφῆς προτάσεων, εἰς δὲ τὸ δεῦτερον σημειοῦται ἡ παραπομπὴ εἰς τὰ κείμενα τῆς Ἀγ. Γραφῆς ἢ συγγραφέων ἐνθεν ἔχουν παραληφθῆ φράσεις παροιμιώδεις τοῦ κειμένου τῆς ἐπιστολῆς. Ὅλη ἡ ἐργασία ἡ φιλολογικὴ τῆς ἐκδόσεως φέρει τὴν σφραγίδα τῆς ἐπιμελείας, τῆς εὐσυνειδησίας, τῆς ἀκριβείας, σαφηνείας καὶ πληρότητος, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα αὐτῆς ἦτοι ἡ παροχὴ καλοῦ καὶ ὀρθοῦ κειμένου τῶν ἐπιστολῶν εἶναι λίαν ἱκανοποιητικόν.

Παρὰ τὴν ἀριότητα ὁμως τοῦ διδομένου κειμένου θὰ ἐπεθύμουν νὰ σημειώσω τὴν δυνατότητα ἐνδεχομένως καὶ διαφόρου ἐκδοχῆς εἰς ὀλίγα τινὰ σημεῖα: Εἰς τὴν Ἐπ. 1, στίχ. 59 ἡ γραφὴ **καθιδρύνεται** ἴσως θὰ ἦτο ἀττικώτερα —ὡς ἡ τάσις ὀρθοεπείας τοῦ Φωτίου— μὲ τὸ **καθιδρύεται**, ὡς ἐν κώδδ. BC. Εἰς Ἐπ. 1 στίχ. 125 ἡ γραφὴ «ἀνδρας ἱερούς συναγείρετο» ἀνευ ἀυξήσεως μοῦ φαίνεται ἀνάττικος καὶ ἄκομπος διὰ τὴν χαρίεσσαν γραφίδα τοῦ Φωτίου καὶ ἴσως θὰ ἦτο ὀρθοτέρη ἡ διόρθωσις τοῦ Mont. **συναγείρετο**. Εἰς ἐπ. 1 στίχ. 218 ἡ γραφὴ «δογμάτων ἀκροατήριον ἀνιέρου τὴν Καλχηδόνα φοβοῦμαι ὅτι δένειναι ἢ ἀρμόζουσα. Τὸ ῥῆμα **ἀνιέρω** ἔχει τὴν ἐννοιαν τοῦ

καθιερώω βεβήλως (ἴδε Lampe P.G.L.), ἐνῶ δὲν ὑπάρχει τι τὸ βέβηλον. Ἡ γραφή ἱερὸν τοῦ **F** δὲν ἱκανοποιεῖ, ἐνῶ γραφή τις διάφορος τυχὸν εἰς τοὺς κώδικας δὲν σημειοῦται. Εἰς Ἐπ. 1 στίχ. 627 ἡ γραφή «ἀρχὴ ἀνδρα **δεικνύει**» ἀντὶ τῆς παμπαλαίας «**δείκνυσι**», ἐφ' ὅσον δὲν σημειοῦται εἰς τὸ ὑπόμνημα ἑτέρα, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Ἀττικίζων Φώτιος εἶχε προχωρήσει εἰς τὴν ἀπλοποίησιν τόσον, ὥστε καὶ τὰς παροιμιώδεις φράσεις νὰ ἀπλοποιῆ εἰς τὸ σύγχρονον ἰδίωμα. Εἰς Ἐπιστ. 1 στίχ. 736 εἰς τὴν γραφὴν **οὐδ' ἀληθεύουσι** ὑπάρχει τυπογραφικὸν λάθος — **ο** ἀντὶ **σ**. Εἰς Ἐπ. 1 στίχ. 1132 διὰ τὴν γραφὴν **παρεισδύνειν** δὲν βλέπω διάφορον γραφὴν εἰς τὸ ὑπόμνημα, ὅπερ σημαίνει ὅτι ὁ Φώτιος εἶχεν ἀποδεχθῆ τὴν νεωτέραν γραφὴν τῆς παρεμβολῆς εὐφωνικοῦ **v** πρὸ τῆς καταλήξεως τοῦ ῥήματος. Ἡ ἰδία περίπτωσις συμβαίνει εἰς καὶ τὸν περαιτέρω στίχον 1145 **ἰδικωτάτας** ἀντὶ τῆς κανονικῆς γραφῆς **εἰδ** — ἥτις δὲν ἀπαντᾶται εἰς κανένα κώδικα κατὰ τὸ ὑπόμνημα.

Εἰς τὴν Ἐπ. 4 στίχ. 7 ἡ γραφή **μέθη** δέον νὰ γραφῆ **μέθη**, ὡς δεικνύει τὸ ἐν συνεχείᾳ **ψ**. Εἰς Ἐπ. 14 στίχ. 8 ἡ γραφή «τοῦτο καὶ τῶν ἐχθρῶν ἂν **ποιήση** ὁ μέτριος» δὲν φαίνεται νὰ εὐσταθῆ, διότι τὸ **ἂν** εἶναι δυνατικὸν καὶ ἀπαιτεῖ ἢ τὸ ἐν τῷ ὑπομνήματι ἀναφερόμενον **ποιήσιν** (τοῦ **M**) ἢ τὸ **ποιήσιν**. Εἰς τὴν Ἐπ. 43 στίχ. 9 ἡ γραφή «μέχρι **γήρους**» δὲν μαρτυρεῖται, ὀρθὸν τὸ **γήρω**. Εἰς τὴν Ἐπ. 51 στίχ. 1 ὁ τονισμὸς τῆς λέξεως **ἄστρασιν** ὀφείλει νὰ μετατεθῆ εἰς τὴν παραλήγουσαν. Εἰς τὴν Ἐπ. 56 αἱ γραφαὶ τοῦ στίχ. 13 **Ὀφιοκανὸν** καὶ 15 **Ὀφιοκανῶν** θὰ ἦσαν ὀρθότεραι κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ τονισμοῦ τῶν συνθέτων ὑπὸ τὴν μορφήν **ὀφιοκάνον** καὶ **ὀφιοκάνων**, ὡς ἐν κῶδ. C καὶ BM κατὰ τὸ **ὀφιοκτόνον**, **ὀφιομάχον**. Εἰς τὴν Ἐπιστ. 135 στίχ. 131 ἡ λέξις **σαλευόμενον** ἔχει ἀβλέπημα τυπογραφικὸν κατὰ τὸν τονισμόν, εἰς δὲ τοὺς στίχ. 182-183 ὁ χωρισμὸς τῆς λέξεως καθ' - ἄπερ θὰ ἦτο ὀρθότερον νὰ συνετελεῖτο κα - θάπερ, δεδομένου ὅτι τὸ **θ** περιέχει τὸ δασὺ στοιχεῖον τὸ ἀνήκον εἰς τὸ ἐπόμενον χωριζόμενον φωνῆεν. Αἱ ἀνωτέρω ἐλάχισται καὶ ἀνεπαίσθητοι παραλλαγὰι γραφῆς, ἀκόμη καὶ ἂν ὑποτεθῆ ὅτι εὐσταθοῦν, εἰς ἓν κείμενον 197 σελίδων ἀρίστης μορφῆς, ἐπιμαρτυροῦν πόσον ἡ ἔκδοσις τοῦ I τόμου τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Φωτίου εἶναι ἐπιτυχῆς καὶ ἐγγυᾶται ὁμοίαν ποιότητα κατὰ τὴν ἔκδοσιν καὶ τῶν ὑπολοίπων ἔργων τῆς σειρᾶς αὐτῆς.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

Nilus Ancyranus Narratio, edidit F. Conca, Teubner Leipsig 1983, σελ. XXVI/83.

Ὁ μοναχὸς Νεῖλος, θανὼν περὶ τὸ 430 μ.Χ. τυγχάνει ἐκ τῶν λίαν πεπαιδευμένων καὶ πολυγράφων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οὗτινος ἔχουν ἐκδοθῆ περὶ τὰς εἴκοσι πραγματείας. Ἡ προκειμένη ἔκδοσις ἐπιγράφεται «Νεῖλου μονάζοντος Διήγημα εἰς τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἐν Σινᾷ ὄρει μοναχῶν καὶ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν Θεοδοῦλου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ».

Τοῦ Διηγήματος τούτου ὑπάρχουν δύο κείμενα, ἐν πλῆρες, γνήσιον, καὶ μία ἐπιτομὴ αὐτοῦ. Τοῦ πλήρους κειμένου τὴν γνησιότητα ἡμφεσβήτησεν ὁ Carolus Heussi διὰ τριῶν ἔργων του (1917, 1921, 1933), ἐνῶ εἶχεν ὑποστηρίξει τὴν γνησιότητα ὁ Fr.